Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Etymologiae - Cod. Aug. pap. 103

Isidorus <Hispalensis>

[Reichenau], [15. Jahrh.]

Liber XVI

urn:nbn:de:bsz:31-75968

Visual Library

coopertos populorum vitatum ut ipsi hodie cernimus munita presepia consicio eius mausolea inducebantur. Piramides genus sepulcrorum quadratum et fastigiatum ultra omnem celsitudinem quod fieri manu potest. Unde et mensuram umbrae corporis habere dicitur. Tali autem edificia surgunt ut a lato incipiant et in angustum finiantur sicuti ignis. Pir enim dicitur ignis. Hoc corpus habet. Apud maiores enim potentes aut sub montibus aut in montibus sepeliebantur. Inde tractum est ut super cadavera aut piramides ~~aut~~ fierent aut ingentes columne collocarentur.

Capa est agresti habitaculum palis atque virgultis arundinibus contextum quod possint tueri a frigoris aut caloris iniuria. Tugurium casula est quam faciunt sibi custodes vinearum ad tegimen quasi tegurium sive propter ardorem solis et radios declinandos sive ut inde vel homines vel bestiolas qui insidiare solent natis frugibus habigant. Hanc rustici capanna vocant quod unum tantum capiat. Tegia quibus putat esse tuguria quedam lata stupa et aperta. Magalia edificia numidarum agrestia oblonga incurvis lateribus tecta quasi navium carine sive sicut corticia in modum furnorum. Et magalia dicta quasi margaria quasi magar punici novam villam dicunt una littera commutata l pro r. Margaria vero sicut tuguria.

Arenicii parietes cum inductionibus suis perpoliuntur ut opus tectorium sine vitiis accipiant. Nam si tectores structure et inductiones fecerint et non ante permiserint eas arescere ceperint sepius vetustate operis tolerent. In urbe autem propter multitudinem hominum parietes cementicii altius struuntur ne soli lacique magni

tudinem accipient Merito ergo
latericium hic non potuit ne pro
dere cito corrupta fabrica la
boretur Latericijs ergo parieti
bus vicia que solent accidere ne
fiant hoc modo erit providendum
In summitate parietum structura
testacea cum prominentibus coronis
altitudine sesquipedali construatur
ut si corrupte tegule aut im
brices erunt parietes tectum soli
di permaneant

Vino ita curetur et cul
ina calidis locis depo
natur bubalina iuxta
meridiana ita ut a culina
aut ad focum vaccas conspicient
Viridiores enim cultum recipiunt
si lumine accedant Latitudo
cum pedibus disponatur et in sin
gulis parietibus viij pedes de re
linquatur Equilia calidis locis
ordinentur et dispositiora fiant
ut secure equi pabulentur O
vilia et caprilia pro magnitu
dine agri disponantur Cella
vinaria tantum frigidissimas
celi plagas collocetur Lu
mine fenestris a septentrioni

buatur ut undique frigidus
aer vina meliora fiant
Vapore autem omnia corrumpuntur
Torcular huius proximum
esse ponatur Cella autem
olearis in meridie constitu
enda est et fenestre ab ea
parte tribuantur ne frigo
re cum oleo cum prelibus
retineatur et planitias pa
ruis pereat Torcular ergo
in meridie statuatur pro
magnitudine plenitudinum
vini fiat Granaria ad sep
tentrionem vel aquilonem
conspicient ut aere gelidiori
fruges tutius serventur Vi
perarum enim rostriones cur
culiones et alia genera
bestiolarum nutriunt que fruges
corrumpunt Horrea familie
proxima esse villa pro con
ducta ut albugines pericula
ville sint tuciores et quecumque
vero media et medius facile
edulis exempla de urbanis
fabricis sumenda

Urbanis itaque edificiis
ratio luminum
esse oportet statim cum

nulli uicini parietes impediant. Dispositio autem erit taliter ut certa genera edificiorum celi regiones apte possint spectare. Hiberna ergo triclinia hibernaque occidente spectare debent quia uespertino lumine opus est. Item quod sol occidens non solum illuminat sed proprii caloris tepidas facit regiones. Cubicula et bibliothece ad oriente spectare debent. Usus enim matutinum postulat lumen. Namque in eis locis frigidi apportantur humectis unde ventus qui ueniunt humidi spirant humidos flatus omnia pallore corrumpunt. Triclinia verna autumpnalia ad oriente spectare debent ut ... sint que his ita solum est. Estiua triclinia ad septentrione spectare debent quia ea regio preter ceteras frigidior est et solsticiali tempore quandam sanitatis uoluptatem corporibus prestat.

Vicinior et cetera

quanta latitudo et longitudo fuerit in uno computata mensura et eorum medietas altitudini tribuatur. Si autem quadrata fuerint media pars mensure in altitudine seruatur. Pinacothece et plumariorum officine in parte septentrionali sunt constituende ut colores et purpure sine macula seruentur. Ceteris enim regionibus corruptele nascuntur.

Ager latine appellari dicitur eo quod in eo agatur aliquid. Alii agrum a cogitatione nominari manifestum credunt. Et uilla gerere quia agros dicitur. Villa a uallo id est agere terminis circumdata quam prelimite constitui solent possessores. Sunt agri late patentes publici priuati quos eorum in mancipatione non si quisque potuit occupauit atque possedit in ... et uirtute. Fundus dictus quod eo fundatur uel stabilitur patrimonium. Fundus autem et urbanum edificium et rusticum intelligendum est. Predium quod ex eis patrifamilias maximum prouidebat quasi prouidium uel quod antiqui agros quos bello ceperunt ut prede nomine habebant. Omnis autem ager

ut varro dicit quadrimarius
dividitur. Aut enim maritimus est
ager vel racionalis aut consitus
id est aptus arboribus aut pascuus qui
herbis tantum aptus animalibus vacat
aut floreus quo scilicet orti apibus
congruentes et floribus quos etiam
virgilius in iiijor libros geor-
gicorum prosecutus est. Rura ve-
teres incultos agros dicebant
vel silvas et pascuas. Agrestes vo-
cati qui colebantur. Nam rus erat
quo mel quo lac quo pecus herba
scilicet unde et rusticus vocatur.
Est agrestium primarum et ipsa
felicitas. Seges ager est in quo
seritur unde et virgilius Illa se-
ges demum votis respondit
avari agricole. Compascuus
ager dictus qui a divisoribus
agrorum relictus est ad pascendum
communiter vicinis. Alluvius
ager est quem paulatim fluvius
magnum relinquit. Arcifinius ager
dictus est qui certis lineis mensura-
tionum continetur sed arcetur fines
cuius obiectu fluminum montium
arborum unde et in his agris
nichil subsecivum intervenit.
Novalis ager est qui primo proscis-
sus est quem alternis annis vacat no-
varidandi sibi virium causa. No-
valis enim semel cum fructu
erit et semel vacuus est.
Qualidus ager est quasi
exsolidus qui iam a cultum
deserit per occasum quin-
tum pulatum dissensit. Col-
liginosus ager est semper
uvidus. Nam humidus di-
citur qui aliquo spacio aliquo
enim humor terre est natura
abest numquam recedit sub.
Sub pena sit est quia sator
de materia scindens quasi
super vacua habitat. Unde
et subsecivi agri quam prac-
tica dimensos recipiunt quia
steriles vel palustres sunt.
Sub pena que in divisionem
agere non essficare ter-
ram vel in opera ducta. Area
dicitur tabularum equalitas. Dicta
autem area a planicie vel equali-
tate. Unde et ara. Alij area
vocata dicunt quod pro triturandis
frugibus teratur vel quod
instruitur in ea messium
da. Pratum est cuius fenum
pia armenta tuentur. Unde ve-
teres vanam nomine indi-
derunt ab eo quod protinus sit par-
atum non magno labore cul-

ture desiderat. Vinitaria
esse que secari possunt.
Paludes dicte quasi palea-
ria quod palea id est pabula
nutriant iumentorum.

Fines dicti eo quod agri
funiculis sint di-
visi. Mensura
igitur linee mittitur parti-
tione tenduntur ut omnibus
omnis equitas teneatur. Li-
mites appellati antiquo
verbo transversi. Nam trans-
versa omnia antiqui li-
ma dicebant a quo limina
ostiorum per que foris vel intro
itur. Et limites quos per
eos magis foris eatur.
Limen et limes vocabu-
lum accepit. Singulis
quo fini publice transe-
bantur obliqua per curv-
ura. Hic omnium testimonium
a finium intelliguntur.
Agrorum interius et certam
affert. Cardo est qui a sep-
tentrione directus a cardine
celi est. Nam sine dubio
celum vertitur in ratione sua
in septentrionali orbe. Decumi-
anus qui ab oriente in occidente

transversus qui per eo quod formam X
facit Decumanus est appellatus.
Ager enim bis divisus figuram de-
narii numeri efficit. Area ab arare
da vocata. Fines igitur agri ac-
cedit corpus de duabus pluribus. Tri-
finium dictum eo quod trium possessio-
num fines attingit. Similiter et
quadrifinium quod quattuor. Vel qui
limites angustiore inter se dist-
ant partibus intervallatis et naturis
designatis.

Mensurarum genera sunt tria
rectum planum solidum. Rec-
tum quod quidam porrectum
vocant est longitudinis tantum mensura
ut lineas porticus rerum interval-
la flumina spatia et his similia.
Planum est quod quidam epipedon vo-
cant. Alii pedes constratos est lon-
gitudine et latitudine metiendum ut
agrorum murorum et edificiorum in quibus
longitudo et latitudo sine cras-
situdine proponitur. Solidum quod quidam ster-
eon vocant alii autem pedes qua-
dratos est longitudine et latitudine et
crassitudine metiendum et vicibus
structura et pila et lapides
et materia utraque res tota
usus et his similia mensure
aut augentur. Centenis ...

ex tantis sunt per quas omnia me
tim(ur) quarum hec sunt nomina digitus
uncia palmus sextas pes cubitus
gradus passus pertica actus stadium mili
arium

Mensura est quicquid pondere
capacitate longitudine
latitudine altitudine
animoque finitur. Maiores ita
que orbem in partibus partes in
provinciis provincias in regio
nibus regiones in locis loca
in territoriis territoria in agros
agros in centuriis centurias
in iugeribus iugera in clima
tibus deinde climata in actus
et perticas passibus gradibus cu
bitis pedibus unciis et digitis
diviserunt. Tanta enim fuit eorum
sollertia. Digitus est pars mi
nima agrestium mensurarum. Inde
uncia habens digitos tres. Pal
ma autem iiij digitos habet pes xvj
passus pedes v pertica passus
ij id est pedes x. Pertica autem
a portando dicta quasi portica. Om
nes mensure precedentes in cor
pore sunt ut palmus pes
passus et reliqua. Sola perti
ca portatur est itaque x pedum
ad instar calami quo in Ezechi
ele templum mensuratur.
Actus minimus est latitudine

in pedes iiij longitudine c(entum) xx.
Clima quoque un
dique versus pedes habet
lx quadrata lx lx. Actus
quadratus undique finitur
pedibus c(entum) xx quadrata c(entum) xx
xx hunc latiorem pe
nem dicunt c(entum) xx ab ara (?)
xx sic actus duplicatus
iugerum facit ab eo quod est
iunctum iugeri nomen ac
cepit. Iugerum autem constat
longitudine pedum ducen
torum xl latitudine c(entum) xx
quadrata ccxl ccxl. Iugerum
cxl. Hac in provincia
betica rusticanum vocant
xx. Porca et uecta (?)
xx pedum latitudine lxx
longitudine diffinitur
xv xv. Sed porta
est que maximum ex
tat quod dexessum est
hic lxx Galli candetum
appellant maximus vi
nis spatiu in pedum
quasi centum. Vinagiori
bus autem pedes c
quadratorum dexsum con
dictum vocant. Porro
stadialis ager habet
pedes sexcentos (?) id est

passus cxxv x pedes de-
cxv Cuius mensura octies
duplicata miliarium facit
quod constat v milia pedibus
Centuria autem ager est
ducentorum qui apud antiquos
centum iugeribus notabatur
sed postea duplicata est nomen
quod pristinum retinuit Sicut et
tribus dicuntur multipli-
cate sunt sed nomen mutare
non potuerunt

Mensuras viarum nos
nos miliaria dicimus
Greci stadia Galli leugas
Egyptii signes Perse
parasangas Sunt
autem proprio queque spacio Mi-
liarium mille passibus termi-
natur Et dictum miliarium
quasi mille actum habens
pedes v milia Leugua
finitur passibus mille quin-
gentis Stadium octaua
pars miliarii est constans
passibus cxxv Hoc primum
Hercules statuisse dicitur
eo spacio determinasse quod
quo sub uno spiritu consumpsisset
hac inde stadium appellas-
se qui in fine respirasset simul
et stetisset Via est qua potest ire
vehiculum Et via dicta a vehicu-
lorum impulsu Nam duos actus
capit propter euntium et ve-
nientium occursum Omnis autem
via aut publica est aut privata
Publica est que in solo publico
est que iter latus populo patet
Hec aut ad mare aut ad op-
pida pertinet Privata est que
vicinis municipiis datur Stra-
ta dicta quasi vulgi pedibus
trita Lucretius Strataque iam
vulgi pedibus detrita viarum
Ipsa est et dilapidata id est lapidi-
bus strata Primi autem Peni dicuntur
lapidibus vias stravisse postea
Romani eas per omnem pene orbem
disposuerunt propter rectitu-
dinem itinerum et ne plebs esset
otiosa Agger est media strate
eminentia coaceruatis lapi-
dibus strata ab aggere id est coa-
ceruatione dicta quam storia
viam militarem dicunt ut Virgilius
sepe vie deprehensus in aggere
serpens Iter vel iter est via
qua iri ab homine quaqua versum
potest Iter autem itineris duplicem
significationem habet Iter est
igitur locus transitu facilis un-
de et appellatum est iter Item et

autem est iter longe vie et ipse
labor est ambulandi ut quo velis
pervenias Semita itineris dimi-
dium est a semi itu dicta Semite
autem hominum est calles ferarum et pec-
corum Callis est iter pecorum
inter montes angustum et tri-
tum a callo pedum vocatum sive
callo pecorum peduratum Tramites
sunt transversa in agris itine-
ra sive recta via dicta quod trans-
mittant Diverticula sunt neque
via sed est vie in diversa ten-
dentes Idem diverticula sunt
scilicet diverse ac divise vie sive
semite transverse que sunt a latere
vie Bivium quia duplex est via
Compita quia plures in ea com-
petunt vie quasi tramites convenientes
Ambitus vero iter circa edificia
locus duorum pedum et semipedis
ad circumeundi facultatem
relictus et ab ambulando dictus
Orbita vestigium carri ab orbe
rota dicta Porro actus quo pecus
agi solet ... iter ac flexus
vie Vestigia sunt pedum signa
primis plantis expressa notata
Et hiis viarum frequentium vestigiis
cognoscuntur Explicit liber
quintus decimus Incipit liber sextus
capitulum primum de pulveribus

Pulvis dictus
quod vi venti
pellatur
Tollitur
enim aure
flatu nec
resistit nec stare novit Sed
ait psalmista Tamquam pulvis
quem proicit ventus a facie terre
Limus vocatus quod lenis sit
Cinis est vorago luti Ci-
nis quod incendio derelictus
igni fit Favilla quod ab igne
effecta sit Nam favilla ignis
est Gleba quasi globus
pulveris igni collatione
conspingitur et in uno glo-
mere adunatur Terra
autem ligata gleba est soluta
ta pulvis Lamina terre
ambulantibus lapsu infect-
a est dicta per derivationem
alabe alabe Lutum vo-
catum quod quamvis sit
putant quod non sit mundum
Nam omne lutum mundum
est Volutabrum appellata
quod ibi apri voluntantur